

Iparpolitikai stratégiák Európában - Szlovákia

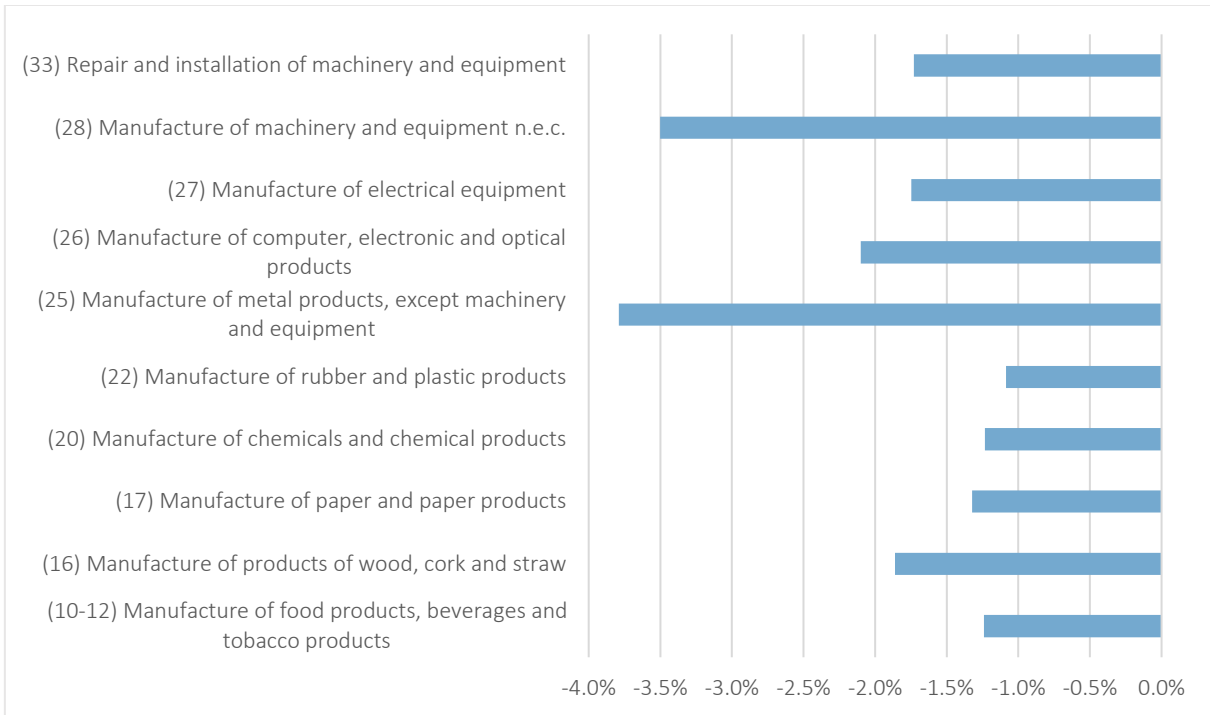
Szabó Dorottya

DOI: 10.14267/VILPOL2023.04.09

A Szlovák Köztársaság iparpolitikájának alapja szorosan fűződik az EU-s támogatások fókuszához, így ebben az esetben is hangsúlyos elem a Nemzeti Helyreállítási Terv, ami olyan területekre terjed ki, amik egyéb stratégiai projektekben is kiemelt figyelmet kapnak. A szlovák kormány a helyreállítási stratégiában az EU-átlaghoz való felzárkózás lehetőségét látja több fronton is. Kiemelt hangsúlyt kap Szlovákiában a digitális átállás fontossága, melyet mind gazdasági, mind pedig társadalmi szinten elengedhetetlennek tartanak, és a 2020-as évekre átfogó digitalizációs stratégiát készítettek. Ezek mellett több, a 2030-ig tartó kormányzati stratégia is elérhető. Említésre kerül a 2020-as évekre szóló gazdaságpolitikai stratégia, valamint a foglalkoztatási stratégia is, mindkét esetben a stratégia első cselekvési tervének időszaka zajlott eddig le.

Áttekintő statisztikák

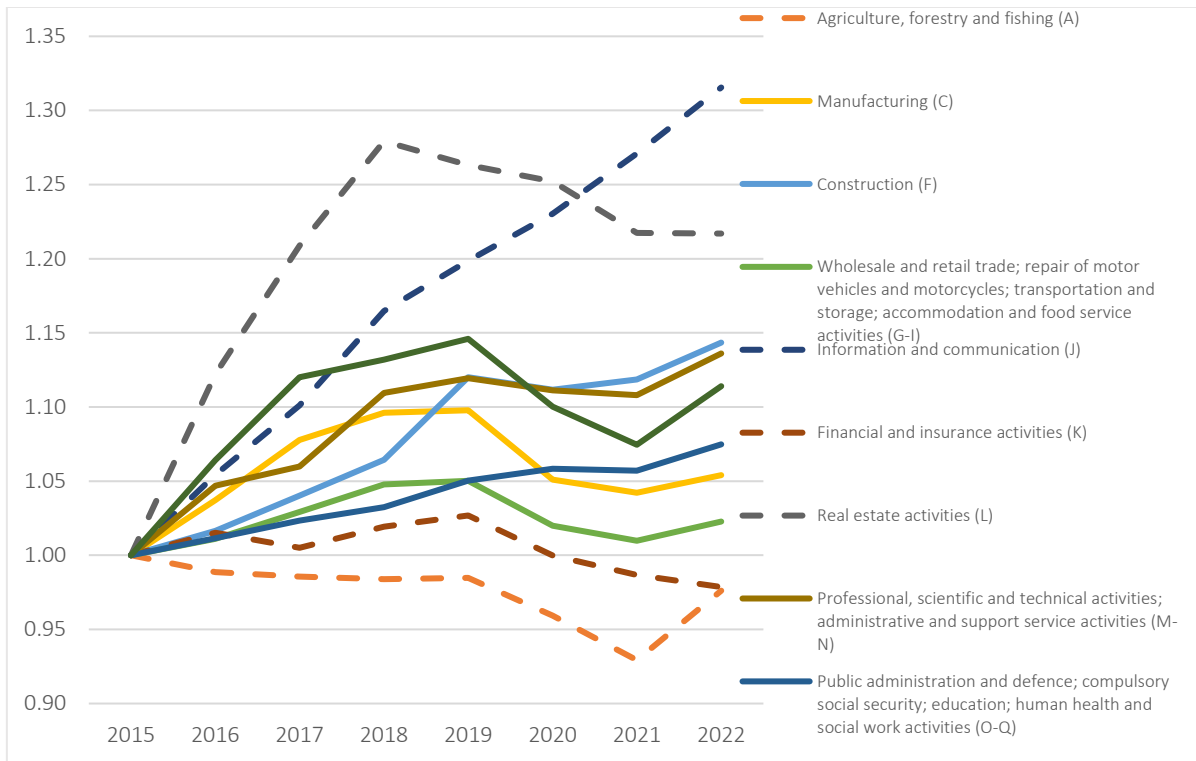
Szlovákia esetében is bemutatunk pár alapvető gazdaságstatisztikai adatot az elmúlt 5-10 éves időszakra vonatkozóan a hozzáadott érték, a foglalkoztatás, valamint a termelékenység területén. A teljes feldolgozóipar hozzáadott értéke 2015-ről 2021-re 39%-kal nőtt Szlovákiában. Az egyes feldolgozóipari szektorokban az előállított hozzáadott érték változása differenciált képet mutat a vizsgált időszakban, így ezen szektoroknak a feldolgozóiparban összesen előállított hozzáadott értékhez való százalékos hozzájárulása is változott. Az 1. ábrán azokat a szektorokat mutatjuk be, ahol a legnagyobb volt 2015 és 2021 között ennek a százalékos hozzájárulásnak a visszaesése. Elmondható, hogy a legnagyobb mértékben a fémtermékek (kivéve gépek és berendezések) gyártása esetén esett vissza a tárgyalt mutató, érdemes azonban kiemelni, hogy ennek ellenére ez a szektor továbbra is a feldolgozóiparban megtermelt összes hozzáadott érték 10%-át adja, amivel továbbra is a harmadik legfontosabb feldolgozóipari szektor. Nagy volt továbbá a visszaesés (3,5%-pont) a máshova nem sorolt gépek és berendezések gyártása esetén is, ezzel ez a szektor az összes feldolgozóipari hozzáadott értékhez 2021-ben 6%-kal járult hozzá. A gépjárművek és pótkocsik gyártása esetén – amely szektor az egész vizsgált időszakban az összes feldolgozóipari hozzáadott érték nagyjából egyötödét állította elő – csak enyhe, 0,08%-pontos visszaesés volt megfigyelhető 2015 és 2021 között. Amögött, hogy gyakorlatilag minden szektorban csökkent a hozzáadott értékhez való százalékos hozzájárulás, az áll, hogy a kocsz és finomított kőolajtermékek gyártásában előállított hozzáadott érték a 16-szorosára nőtt az időszakban, ezzel jelentősen, 2,1%-ról 24,7%-ra nőtt a teljes feldolgozóipari hozzáadott értékhez való hozzájárulása ennek a szektornak.

1. ábra: Az egyes szektorok a teljes feldolgozóipari hozzáadott értékhez való százalékos hozzájárulásának változása 2015-ről 2021-re, százalékpontban mérve

Forrás: Szlovák Statisztikai Hivatal

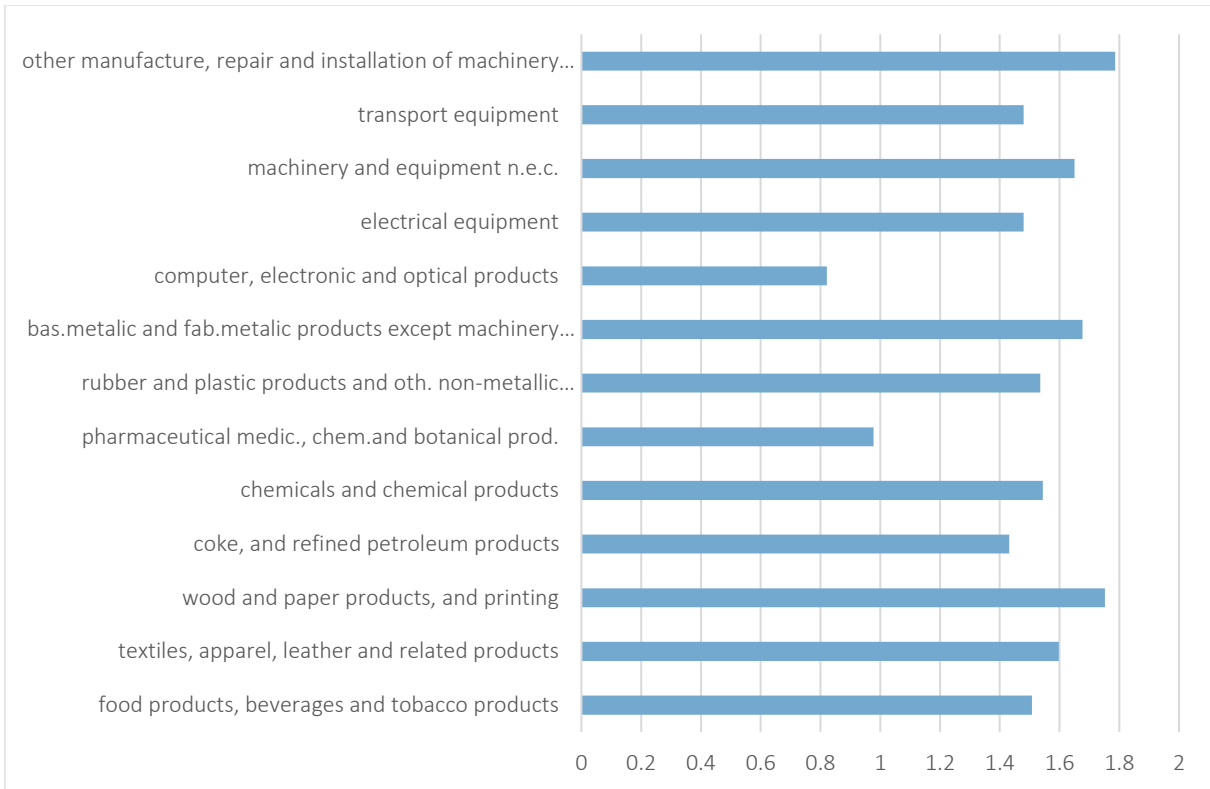
A 2. ábrán a foglalkoztatottak számának változását mutatjuk be a 2015-ös értéket bázisul véve. Látható, hogy az infokommunikációs és az ingatlanügyi ágazatban nőtt a legnagyobb arányban a foglalkoztatottak száma, míg a mezőgazdaságban, illetve a pénzügyi és biztosítási ágazatban csökkenés volt megfigyelhető a 2015-2022 közti időszakban. A feldolgozóiparban, valamint a kereskedelemben, bár a koronavírus-járvány előtt jelentős növekedési trend volt kialakulóban, a járvány ezt megtörte, és 2022-re még nem állt helyre a válság előtti trend, így 2022-ben az ezen ágazatokban foglalkoztatottak száma csak kis arányban haladta meg a 2015-ös értéket.

2. ábra: A foglalkoztatottak számának változása az egyes ágazatokban, 2015-2022 (100%=2015)

Forrás: Szlovák Statisztikai Hivatal

A 3. ábrán az egyes feldolgozóipari szektorban megfigyelt munkatermelékenység változását mutatjuk be 2015 I. negyedéve és 2023 I. negyedéve között. Itt az látható, hogy a gyógyszeriparban minimálisan, a számítógépes, elektronikai és optikai termékek gyártásában azonban jelentősen, közel 20%-kal esett vissza a munkatermelékenység. Ezzel szemben a többi feltüntetett szektor mindegyikének esetében 50% körüli vagy annál nagyobb volt a munkatermelékenységnövekedés. A legnagyobb arányban az egyéb gépek és berendezések gyártása, javítása, beszerelése; a fémalapanyagok és fémfeldolgozási termékek; valamint a fa- és papírtermékek és nyomtatás szektorokban nőtt a munkatermelékenység a vizsgált időszakban.

3. ábra: A munkatermelékenység változása az egyes feldolgozóipari szektorokban 2015 1. negyedévértől 2023 1. negyedévére

Forrás: Szlovák Statisztikai Hivatal

Nemzeti Helyreállítási Terv (Plán Obnovy)

Az uniós forrásokból finanszírozott Nemzeti Helyreállítási Terv (NRRP) Szlovákiában is alapvető eleme a 2020-as évekre szóló stratégiai tervezésnek, céljuk olyan reformok és beruházások támogatása, amelyek lehetővé teszik Szlovákia számára, hogy felzárkózzon az uniós átlagéletszínvonalhoz. Az NRRP végrehajtására a szlovák kormány egy külön szervezet hozott létre, a Szlovák Köztársaság Helyreállítási és Ellenállósági Tervének Tanácsát (NRRP Tanács). Az NRRP Tanács titkárságát az NRRP új főigazgatóságának főigazgatója vezeti, amely közvetlenül a Miniszterelnöki Hivatalhoz kapcsolódik, és egyben nemzeti végrehajtási és koordinációs hatóságként (NIKA) is működik. A NIKA biztosítja a központi koordinációt, a nyomon követést és a Bizottság felé történő jelentéstételt, valamint fő kapcsolattartóként működik mind a Bizottság, mind a terv 18 elemének végrehajtásáért felelős 11 minisztérium számára. Kiemelt figyelmet fordítanak az átláthatóságra, valamint a forrásokkal való visszaélés, a korrupció megakadályozására.

A Terv prioritásai figyelembe veszik a szlovák gazdaság kulcsproblémáit és a legfontosabb társadalmi kihívásokat, ennek fényében öt alapvető területre terjed ki: 1) minőségi oktatás; 2)

hatékony és digitalizált közigazgatás; 3) tudomány, kutatás és innováció; 4) zöld gazdaság; 5) egészségügy.

A minőségi oktatás [1] pillér keretén belül a tanulók és hallgatók képességeinek OECD-átlag fölé emelését célozták meg, ami becsléseik szerint hosszú távon az éves gazdasági növekedést 0,5 százalékponttal növelheti. Ezt tantervi reformmal, valamint a tanárképzések színvonalának növelésével kívánják elérni. Kiemelt figyelmet kívánnak fordítani a szociálisan és egészségügyileg hátrányos helyzetű gyermekek oktatásba való bevonásának kiterjesztésére, ami hozzájárulhat ezen gyermekeknek a társadalomba és a munkaerőpiacra való sikeres beilleszkedéséhez. Ennek a pillérnek három kulcskomponense van: 1) az inkluzív oktatás elérhetőségének és minőségének fejlesztése; 2) „oktatás a 21. században”, melynek célja, hogy a diákok a kortárs társadalom igényeihez igazodó oktatásban részesüljenek (műveltség, kritikai gondolkodás, digitális készségek, környezettudatosság stb.); 3) a szlovák egyetemek teljesítményének növelése. Utóbbi komponens keretében kiemelt figyelmet akarnak fordítani az egyetemek privát és közszférával való együttműködésének erősítésére, valamint a nemzetközi beágyazottságuk növelésére, ami hozzájárulhat a humántőke fejlesztéshez, a szlovák gazdaság innovációs potenciáljának és versenyképességének növeléséhez, valamint „fenntartható munkahelyek” teremtéséhez.

A közigazgatási folyamatok korszerűsítésével [2] Szlovákia elsősorban a nagyobb átláthatóságra, a korrupció elleni küzdelemre, a jobb minőségű közszolgáltatások megteremtésére, valamint a bürokrácia csökkentésére törekszik. Ezek együttesen az üzleti szféra költségeit csökkentik, ami hozzájárulhat a termelékenységük és versenyképességük növekedéséhez. Az intenzív növekedés potenciálját kívánják növelni azzal, hogy hatékony közigazgatási eszközöket vezetnek be, megteremtik az ipari vállalatok digitalizációs folyamatának előfeltételeit, valamint támogatják az innovációs ökoszisztéma fejlődését a digitális technológiák területén. A Terv ezen pillérének öt kulcskomponense van: 1) az üzleti környezet javítása; 2) igazságszolgáltatási reform (eljárások hatékonyságának növelése, integritás és függetlenség biztosítása stb.); 3) korrupció és a pénzmosás elleni küzdelem (hatékonyabb megelőző és felderítő gyakorlatok bevezetése); 4) Digitális Szlovákia (kiberbiztonság, internetelérés mindenki számára, digitális gazdaság); 5) egészséges államháztartás, melynek célja az államháztartás és a nyugdíjrendszer hosszú távú fenntarthatóságának biztosítása.

A tudomány, kutatás és innováció pillér [3] keretében Szlovákia célja a közszektor és a privát szektor együttműködésének fejlesztése, ami hozzásegítheti őket a magas hozzáadott értékkel bíró ágazatok fejlődéséhez, a szlovák vállalatok hosszú távú innovációs potenciáljának és versenyképességének biztosításához, valamint az EU stratégiai autonómiájának kiépítéséhez az innovatív technológiák területén. Ezen stratégiai céloknak az egyik kulcstényezője a kutatás és fejlesztésre, valamint az innovációra rendelkezésre álló források hatékonyabb menedzsmentje. Ennek keretében Szlovákia kiemelt feladatnak tartja a kutatási és innovációs politika koordinációjának erősítését és professzionalizálását, valamint a gazdálkodás jelenlegi széttagoltságának és a gazdasági és társadalmi gyakorlathoz való elégtelen kötődésének kezelését. Emellett a stratégiai célok eléréséhez elengedhetetlen a tehetségek vonzása és megtartása. Ez

magában foglalja a tanulói és munkavállalói mobilitás növelését, a magasan képzett külföldi humántőke bevonását, valamint a visszatérő szlovák munkaerő megtartását is.

A zöld gazdaságra való átállás Szlovákiában is szorosan összekötődik az EU általános célkitűzéseivel. A szlovák helyreállítási terv legnagyobb részét – 2,17 milliárd euróig – a zöld gazdaság területén végrehajtott reformok és beruházások teszik ki. Ennek keretében a beruházások a megújuló energiaforrások (RES) és a megújuló energiaforrásból villamos energiát termelő meglévő létesítmények korszerűsítését célozzák, amik hozzájárulnak az energiaipar szén-dioxid-intenzitásának csökkentéséhez. Továbbá a villamosenergia-rendszerbe történő digitális beruházások támogatják a megújuló energiaforrások gyorsabb, megbízhatóbb és költséghatékonyabb integrációját. Az építőipar reformján – ami magában foglalja az intelligens épületfelügyeleti rendszerek alkalmazását is – keresztül az épületek energiahatékonyságának növelését kívánják elérni, ami kiterjed mind a középületekre – iskolák, kórházak stb. –, mind pedig a magánépületekre. A pillér keretében továbbá jelentős beruházások történnek a tiszta, intelligens, biztonságos és hatékony közlekedés területén, ami kiterjed vasúti útvonalak rekonstrukciójára, valamint kerékpáros közlekedési infrastruktúra kiépítésére is. A Szlovák Köztársaság egyik fő célja a gazdaság alacsony szén-dioxid-kibocsátásúvá alakítása terén az ipari termelésből és az ipari folyamatokból származó üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése. Ennek érdekében kiemelt figyelmet fordítanak a körforgásos gazdaság elveinek ipari folyamatokba történő bevezetésére, az elérhető legjobb technológiák fokozottabb alkalmazására, az anyag- és energiaintenzív iparágak korszerűsítésére, valamint a tisztább energiatermelési módszerekre és termékekre való átállásra. A szlovák gazdaság hosszú távú ellenállóképességének növelése érdekében a védett területek, valamint a nemzeti parkok területeinek kibővítése, a természetes ökoszisztémák rekreációja és fenntartása is része a Helyreállítási Tervnek.

Az egészségügyi szektor reformjának [4] egyértelmű szükségességére világított rá a koronavírus-járvány. A Szlovák Köztársaság egészségügyi infrastruktúrájának elégtelensége okán az egészségügy nem volt képes gyorsan és hatékonyan reagálni a hirtelen és váratlan sokkokra. Az egészségügyi szektorban végrehajtott beruházások és reformok célja a hiányosságok felszámolása, az egészségügyi ellátás minőségének és elérhetőségének javítása Szlovákia minden lakosa számára. Ennek részeként Szlovákia célja egy modern, elérhető és hatékony kórházi hálózat létrehozása, amely biztosítja a minőségi egészségügyi ellátást, a kórházi személyzet számára vonzó környezetet, valamint a hatékony folyamatokat. Emellett kiemelt hangsúlyt fektetnek a megfizethető mentálhigiénés ellátás megteremtésére. Ez magában foglalja a pszichiátriai és pszichológiai egészségügyi és szociális ellátás rendszerének korszerűsítését. Az egészségügyi pillér harmadik komponense a szociális ellátás korszerűsítése, ami hozzájárul az egészségügyileg hátrányos helyzetűek társadalmi integrációjához.

Digitális transzformáció 2030

A Szlovák Köztársaság kiemelt figyelmet fordít a digitális transzformációra, a 2020-as évekre vonatkozó elképzeléseket a Szlovákia 2030-as Digitális Átalakulási Stratégiája [5] tartalmazza. A digitális startégiának természetesen van egy gazdasági átalakulásra fókuszáló ága, melynek

előzményeként fogható fel az Intelligens Ipar koncepciója [6], amely egy, a 2010-es évekre szóló stratégiai elképzelés volt a szlovák kormány részéről. Az Intelligens Ipar projekt keretében Szlovákia célja az ipari szektor negyedik ipari forradalomhoz való alkalmazkodásának támogatása, ezáltal a szlovák ipari vállalkozások – elsősorban a kis- és középvállalkozások – versenyképességének fenntartása volt a hatékonyabb termelési folyamatok és az értékesítés új formáinak köszönhetően. A stratégia részeként támogatták az ipari vállalatok termelési folyamatainak automatizálását és a digitális termelés bevezetését, a vezérlőrendszerek digitalizálását és a kommunikációs hálózatok használatát. Az Intelligens Ipar koncepciója továbbá összhangban volt az intelligens szakosodást célzó kutatási és innovációs stratégiával (RIS3), mely szintén a 2010-es évek második felére szólt, és melynek célja a kutatás és fejlesztés, valamint az innováció rendszerszintű, a szlovák gazdaság potenciális erősségeit figyelembe vevő támogatása volt.

A 2020-as évekre szóló digitális stratégia fókusza már nem szűkül az ipari szektorra, a mezőgazdaság és általában a gazdaság digitális átállásának támogatása a cél, azonban továbbra is prioritásnak tartja a feldolgozóipari folyamatok digitalizációjának elősegítését. A kormány álláspontja szerint a digitalizációnak előfeltétele, hogy az állam biztosítsa a szükséges tudáshoz való hozzáférés lehetőségét, valamint ösztönzőkkel segítse a vállalatokat az átalakulásban. Kiemelt jelentőséget tulajdonítanak a platformgazdaság elterjedésének, így annak támogatásában a szlovák vállalatok versenyképességének elősegítését látják. A megfelelő, innovációra és technológiai átalakulásra alkalmas üzleti ökoszisztéma kialakításához elengedhetetlennek tartják 1) az egész EU-ra kiterjedő egységesített és egyszerűsített üzleti folyamatok bevezetését; 2) a határokon átnyúló tartalom- és szolgáltatásnyújtás tranzakciós költségeinek csökkentését; 3) a digitális korszakhoz igazodó szabályozások bevezetését, melyek támogatják a tisztességes gazdasági versenyt, megoldják a digitális monopóliumok problémáit és támogatják az innovatív üzleti modelleket; 4) a hatékony közigazgatási kommunikáció biztosítását, ami időt és költséget takaríthat meg a vállalkozók számára; 5) az innovációk és „élő laborok” finanszírozását, ahol az innovatív ötleteket tesztelhetik és tovább fejleszthetik a vállalatok; 6) az adatfelhasználás és -feldolgozás új lehetőségeinek, beleértve az adatok szabad mozgásának mint az EU belső piacának ötödik szabadságának biztosítását.

A stratégiai dokumentumban továbbá kiemelik Szlovákia hagyományos autóiipari szerepének fontosságát. Az ipar 4.0-ban azonban lehetőséget biztosít arra, hogy Szlovákia ne csak a gyártásban, hanem az innovációk területén és a szállítás/közlekedés reformja szempontjából is vezető szerepet töltsön be. Az intelligens közlekedési politikák, az intelligens mobilitás és az integrált tömegközlekedési rendszerek bevezetése óriási lehetőséget kínál új innovációkkal és értéknövelt tevékenységekkel foglalkozó vállalkozások létrehozására.

A Szlovák Köztársaság a digitális átalakulás kapcsán kiemelt szerepet tulajdonít a pénzügyi szektornak. A digitális innovációk és a technológiai fejlődés gyökeresen átalakítja a pénzügyi szektor működésének minden aspektusát. Gyökeres változás megy végbe a bankok, biztosítótársaságok és hasonló pénzügyi intézmények termékeinek és szolgáltatásainak

felhasználásában és nyújtásában. A pénzügyi innovációk terén óriási ütemben halad előre a fejlődés, ezért szükséges, hogy a szabályozó szervek szoros kapcsolatban legyenek a piaci szereplőkkel és az innovatív cégekkel, és kedvező és dinamikus feltételeket teremtsenek a szlovák pénzügyi szektor digitális átalakulásához.

Érdemes továbbá kiemelni, hogy a digitális átállás alapjának tekintik az oktatási rendszer szisztematikus megújulását. Ebbe beletartozik a köz- és felsőoktatás, illetve a továbbképzések reformja is, amelyek a leendő és a jelenlegi munkavállalókat is felruházzák olyan későségekkel és készségekkel – navigációs késesség a digitális világban, információfeldolgozás, absztrakt problémák megoldása, folyamatos tanulásra való késesség elsajátítása –, amelyek elengedhetetlenek a tudásalapú gazdaságban. Külön figyelmet fordítanak továbbá a civil szférára, amelynek esetén szintén hatalmas potenciál rejlik a digitalizációban (online civil aktivizmus, információkhoz való hozzáférés kibővítése stb.). Alapvető fontosságúnak tartják tehát az állampolgárok digitális tudatosságának növelését, és a digitalizációból származó előnyök elérhetőségének biztosítását minden állampolgár számára.

A tudomány, kutatás és innováció területén elengedhetetlen egy jól működő, hatékony ökoszisztéma kiépítése Szlovákiában. Ennek érdekében a kormány nagy hangsúlyt fektet a humán erőforrás fejlesztésére (a tudomány és a tudományos eredményekből megszülető termékek értékesítése terén egyaránt), a tudományos és üzleti tevékenységek harmonizációjára a tudományos eredmények gyakorlati hasznosíthatósága érdekében, a (kockázati) tőke széleskörű elérhetőségének biztosítására, az ösztönző gazdaságpolitikai és szabályzati környezet kialakítására, a tudományos eredmények hozzáférhetőségének biztosítására, valamint az akadémia, illetve a köz- és privát szféra szinergiáinak javítására.

Gazdaságpolitikai stratégia 2030 – Első Cselekvési Terv

A szlovák Gazdasági Minisztérium a gazdaságpolitikai keretrendszer tekintetében is kialakított egy, a 2020-as évekre szóló stratégiai célrendszert, amely annak érdekében született meg, hogy a gazdaságpolitika képes legyen megteremteni azt az üzleti és gazdasági környezetet, ami megfelelő táptalajt nyújt a gazdaság átalakulásának.

A stratégia első Cselekvési Terve a 2019-2021-es időszakra szolt, a következő időszaki tervezet még nem elérhető. Az első periódus kulcsterületei 1) a szakképzés és képzett munkaerő oktatása; 2) a kutatás és innováció; 3) az infrastruktúra; 4) az erőforrás- és anyaghatékonyosság; valamint 5) a szellemi és állóeszköz-befektetések ösztönzése volt. A Cselekvési Terv konkrét célkitűzéseket is tartalmazott az egyes területekre vonatkozóan. A humántőke-fejlesztés területén érdemes lehet kiemelni az idegennyelv-oktatás kiterjesztésére vonatkozó szándékot, a köz- és felsőoktatás korszerűsítését a modern munkaerőpiaci igényeknek megfelelően, az egy hallgatóra jutó finanszírozás növelését a mérnöki és természettudományos területeken, valamint a kisebbségek iskoláztatásának támogatását.

A gazdaságpolitikai Cselekvési Terv humántőke-fejlesztésre vonatkozó része összhangban van a Munkaügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium 2030-ig terjedő időszakra alkalmazott

foglalkoztatási stratégiájával [7]. Ennek a stratégiának része többek között az aktív munkaerőpiaci eszközök megfelelő finanszírozásának biztosítása, a hátrányos helyzetű álláskeresőket esetében alkalmazott megfelelő támogatási eszközök és a segítségnyújtás – különös tekintettel a tanácsadásra – biztosítása, a pályakezdők/minimális munkahelyi tapasztalattal rendelkezők támogatása, az önfoglalkoztatás támogatása, hosszú távon biztosított (fenntartható) munkahelyek létrehozása, a társadalmi vállalkozások és az azokat támogató kezdeményezések fejlesztése, valamint a nem állami foglalkoztatási szolgáltatásokkal való együttműködés megerősítése.

Jegyzetek

[1] <https://www.planobnovy.sk/kompletny-plan-obnovy/kvalitne-vzdelavanie/>

[2] <https://www.planobnovy.sk/kompletny-plan-obnovy/efektivna-verejna-sprava-a-digitalizacia/>
Letöltés dátuma: 2023.07.07.

[3] <https://www.planobnovy.sk/kompletny-plan-obnovy/veda-vyskum-inovacie/> Letöltés dátuma: 2023.07.07.

[4] <https://www.planobnovy.sk/kompletny-plan-obnovy/lepsie-zdravie/> Letöltés dátuma: 2023.07.07.

[5] <https://www.mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2019/10/SDT-English-Version-FINAL.pdf>
Letöltés dátuma: 2023.07.07.

[6] <https://www.mhsr.sk/inovacie/strategie-a-politiky/smart-industry> Letöltés dátuma: 2023.07.07.

[7] <https://www.employment.gov.sk/sk/praca-zamestnanost/podpora-zamestnanosti/strategicke-dokumenty/> Letöltés dátuma: 2023.07.07.